

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ СТІЙКІСТЮ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Обґрунтовано змістовність необхідної інформації про зовнішнє та внутрішнє середовище діяльності підприємства, джерела, періодичність її надходження та проведено розподіл управлінських функцій у цьому процесі. Запропоновано структуру процесу інформаційного забезпечення для послідовного виконання функцій управління економічною стійкістю торговельних підприємств та доведено необхідність використання обліково-управлінських систем електронного обміну даними для підвищення ефективності цього процесу.

Ключові слова: економічна стійкість, торгівля, підприємство, управління, інформаційне забезпечення.

A. A. TARANENKO

Higher educational establishment of Ukoopspilka "Poltava University of Economics and Trade"

INFORMATION PROVIDING OF THE ECONOMIC SUSTAINABILITY MANAGEMENT OF TRADE ENTERPRISES

Abstract – The purpose of the article is of structure of the information providing, process the determination of necessary information and sources of its receipt, for the effective management of economic sustainability of trading enterprises. Substantiation the richness of content of the necessary information about the external and internal environment of activity of enterprise, source, periodicity of its receipt and distributing of administrative functions is conducted in this process. Proved the necessity of the usage of registration-administrative systems of electronic data interchange for the increasing of efficiency of the information providing of economic sustainability management. The structure of process of the informative providing is offered for successive implementation of functions and tasks of management economic sustainability. The effective information providing of the economic sustainability management of trading enterprises is the basis of their stable activity in competition condition.

Key words: economic sustainability, trade, enterprise, management, information providing.

Постановка проблеми. Розвиток роздрібної торгівлі України відбувається у нестабільних соціально-економічних умовах, які негативно впливають на фінансово-економічні результати діяльності торговельних підприємств. Тому варто використовувати нові управлінські підходи. Дієвим засобом вирішення цієї проблеми є забезпечення економічної стійкості торговельних підприємств, що сприяє мінімізації негативного впливу зовнішніх чинників на їх діяльність і стабільному функціонуванню та розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження проблеми забезпечення економічної стійкості на макро- та мікроекономічному рівні зробили українські та зарубіжні науковці О. Арєф'єва, М. Абрютіна, С. Бараненко, С. Булгаков, В. Василенко, В. Геєць, В. Гончаров, Д. Городинська, В. Гросул, О. Зайцев, Л. Костирко, Г. Мохонько, Г. Ніхаус, О. Сергєєва, Н. Шандова, А. Юданов та ін. Існуючі наукові розробки вирішують широке коло питань щодо управління економічною стійкістю мікро- та макроекономічних систем, але подальшого дослідження потребує проблема інформаційного забезпечення управління економічною стійкістю торговельних підприємств з урахуванням особливостей цього виду діяльності.

Метою статті є обґрунтування структури процесу інформаційного забезпечення, визначення необхідної інформації та джерел її надходження для ефективного управління економічною стійкістю торговельних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Інформація є важливою складовою усіх економічних процесів, яка впливає на ефективність функціонування систем макро- та мікроекономічного рівня, тому управління економічною стійкістю торговельного підприємства, як відкритої економічної системи, потребує належного інформаційного забезпечення. Під інформаційним забезпеченням розуміють задоволення потреб користувачів у необхідній інформації для розробки та реалізації управлінських рішень, яке здійснюється інформаційною системою підприємства [1]. Вона забезпечує інформацією усі управлінські процеси на підприємстві і може використовуватися для інформаційної підтримки управління механізмом забезпечення економічної стійкості, що потребує адаптації відповідних складових інформаційної системи, а саме інформаційних ресурсів (сукупність інформації про зовнішнє та внутрішнє середовище), інформаційних потоків, інформаційних технологій (сукупність методів збирання, переміщення, накопичення та обробки інформації), технічних засобів та програмного забезпечення [2, с. 70].

Управління економічною стійкістю потребує інформації про зовнішнє та внутрішнє середовище. Для ефективного інформаційного забезпечення пропонується визначити відповідальних за цей процес, а також змістовність необхідної інформації, періодичність та джерела її надходження.

Інформація про зовнішнє середовище потрібна для прогнозування економічної стійкості у процесі планування заходів її забезпечення та поточного контролю економічної стійкості. Структура зовнішньої інформації повинна відповідати основним чинникам, які впливають на економічну стійкість (табл. 1). Збір інформації про зовнішні чинники здійснюють відділ закупівель, аналітична група планово-економічного відділу та відділ вивчення ринку маркетингового підрозділу.

Характеристики забезпечення зовнішньою інформацією управління економічною стійкістю торговельних підприємств

Чинник зовнішнього середовища	Змістовність зовнішньої інформації	Відповідальні за інформаційне забезпечення
Постачальники	– умови постачання та розрахунків – інформація про репутацію постачальника	Відділ закупівель
Державне регулювання економіки	– кредитно-фінансова політика та інфляційні очікування	Аналітична група планово-економічного відділу
	– політика регулювання вітчизняного виробництва	
	– регулювання експортно-імпортних операцій	
	– податкове регулювання	
Споживачі	– соціальне політика і регулювання комунальних тарифів	Відділ вивчення ринку
	– демографічна ситуація	
	– обсяги, структура доходів та витрат населення	
Існуючі, потенційні конкуренти та товари-замінники	– структура споживчого попиту, пропозиції покупців	Відділ вивчення ринку
	– маркетингові заходи конкурентів щодо стимулювання збуту	
	– інновації конкурентів	
	– поява та діяльність потенційних конкурентів	
	– поява та ринкове становище товарів-замінників	

Завданням відділу закупівель є організація постачань, тому він повинен володіти інформацією про існуючих постачальників та їх умови постачання, що забезпечить вибір надійного постачальника та укладення договору на максимально вигідних для торговельного підприємства умовах. Така інформація необхідна перед укладенням нових або зміною чинних контрактів на постачання. Аналітична група збирає фактичну та прогнозну інформацію про державне регулювання економіки, демографічну ситуацію, доходи та витрати населення на територіальних сегментах ринку діяльності торговельного підприємства. Надходження цієї інформації відбувається у результаті моніторингу зовнішнього середовища із різною періодичністю, а саме: інформація про державне регулювання економіки збирається безперервно, про демографічну ситуацію – перед формуванням або коригуванням стратегічного плану, про доходи та витрати населення – перед формуванням тактичних планів.

Відділ вивчення ринку опрацьовує інформацію про вподобання споживачів, діяльність наявних, нових конкурентів та товари-замінники на ринку діяльності торговельного підприємства. Така інформація призначена для прогнозування, планування економічної стійкості та оперативної розробки і реалізації заходів мінімізації негативного зовнішнього впливу, тому її надходження повинно відбуватися безперервно.

Основними джерелами інформації про зовнішні чинники, що впливають на забезпечення економічної стійкості, є розповсюджені у паперовому чи електронному вигляді офіційні видання, довідки, розпорядження, зведена статистична звітність органів державної влади та місцевого самоврядування; результати макроекономічних досліджень доходів та витрат населення; огляди кон'юнктури окремих ринків; статистичні збірники; аналітичні огляди, опубліковані у спеціалізованих економічних виданнях та періодичній пресі; матеріали презентацій, симпозіумів, конференцій, ярмарків, виставок; рекламні матеріали конкурентів; наукові публікації; результати маркетингових досліджень споживчого попиту.

Збір інформації про внутрішнє середовище необхідно для оперативного контролю, оцінки загального рівня та поглибленої діагностики економічної стійкості.

Оперативний контроль економічної стійкості на основі показників руху грошових потоків здійснює бухгалтерія торговельного підприємства використовуючи інформацію про надходження і витрати грошових коштів на рахунках та субрахунках бухгалтерського обліку, де безперервно фіксується кожна операція процесу обігу коштів підприємства. Оперативний контроль економічної стійкості за допомогою інформації про рух товарів здійснює аналітична група планово-економічного відділу, використовуючи дані товарного звіту. Він складається на основі прибуткових (товарно-транспортні, прибуткові накладні тощо) і видаткових (звіти РРО, товарно-касові звіти, акти уцінки, нестач, повернення товарів) первинних документів щоденно або один раз на 3, 5, 7, 10 днів, що дозволяє стежити за рухом товарів у межах торговельного підприємства.

Інформацію для оцінки загального рівня та поглибленої діагностики економічної стійкості пропонується збирати аналітичній групі планово-економічного відділу щоквартально протягом року. Щоквартально відбувається перевірка виконання планових показників, передбачених системою тактичних планів. Оцінка загального рівня та поглиблена діагностика економічної стійкості здійснюється на початку наступного за звітним року на основі фактичних річних показників. Загальна оцінка економічної стійкості здійснюється на основі інформації про доходи та витрати операційної діяльності підприємства, джерелом якої є форма фінансової звітності № 2 “Звіт про фінансові результати”. Поглиблена діагностика економічної стійкості ґрунтується на інформації про стан, структуру та використання основних засобів, оборотних активів, персоналу (фонд робочого часу і витрати на оплату праці) та капіталу підприємства, джерелами якої є фінансова і статистична звітність.

Наведена зовнішня та внутрішня інформація є основою для реалізації кожного етапу управління економічною стійкістю торговельних підприємств. Формування каналів розподілу інформації доцільно здійснювати із врахуванням взаємозв'язку між етапами цього процесу.

Інформаційними каналами здійснюється передача потоків первинної та вторинної інформації. Первинною інформацією є результати функціонування внутрішнього (дані про рух товарів, грошових потоків, доходи, витрати, елементи потенціалу підприємства) та зовнішнього (фактичні та прогнозні дані про споживачів, постачальників, державне регулювання економіки, наявних, потенційних конкурентів та товари-замінники) середовища. Для безпосереднього використання цієї інформації у вирішенні відповідних управлінських завдань, відбувається її обробка у процесі якої визначається необхідний обсяг, часова вибірка та здійснюється перевірка точності, повноти, актуальності. Результати обробки (вторинна інформація) через інформаційні канали передаються у відділи для безпосереднього використання у процесі вирішення завдань на відповідних етапах управління механізмом забезпечення економічної стійкості торговельного підприємства.

Інформаційні потоки можуть існувати у вигляді усних повідомлень, паперових чи електронних документів [3, с. 20; 4, с. 39]. Усна передача інформації відбувається під час спілкування на засіданнях, нарадах чи безпосередньо між керівниками і підлеглими на будь-якому етапі функціонування механізму забезпечення економічної стійкості. У паперовій формі можуть передаватися документи різного характеру, зокрема накази, рекомендації, фінансова, статистична звітність, різні види планів, контракти на постачання для діагностики, планування та контролю економічної стійкості. Сучасні інформаційні технології дозволяють здійснювати передачу переважної більшості інформації на підприємстві у вигляді електронних документів. Для забезпечення економічної стійкості особливо важливе значення має налагодження саме електронного документообігу, що підвищує гнучкість потенціалу підприємства через оперативнішу розробку та реалізацію управлінських рішень.

Електронний документообіг здійснюється на основі використання автоматизованої інформаційної системи, до складу якої входять інформаційні технології (сукупність методів збирання, переміщення, накопичення та обробки інформації), технічні засоби та програмне забезпечення.

Впровадження цих систем дозволяє автоматизувати управління торговельно-технологічним процесом загалом чи його окремими операціями, зокрема закупками, складуванням, управління запасами, стеження за поставками, транспортуванням, дистрибуцією, організацією продажів, контактами із клієнтами, бухгалтерією і обліком, управління персоналом, управління фінансами, контроль.

Для електронного обміну даними використовують обліково-управлінські системи ERP (Enterprise Resource Planning), системи інтегрованого управління даними IDMS (Integrated Database Management System), системи роботи з клієнтами CICS (Customer Information Control System), системи управління ланцюгом постачань SCM (Supply Chain Management), які забезпечують електронний обмін замовленнями між постачальниками і споживачами, інформаційний зв'язок окремих відділів торговельного підприємства. До таких систем належить "Управление торговлей", "1С: Розниця", "Trade Manager", "Парус", "Галактика", "Бэст", "Акцент", "Инфософт", "Scala", "Concorde", "Platinum", "SAP R/3" та ін., які відрізняються за низкою характеристик і використовуються для інформаційного забезпечення управління економічною стійкістю.

Загалом процес інформаційного забезпечення економічної стійкості торговельного підприємства пропонується поділити на чотири основні етапи (рис. 1).

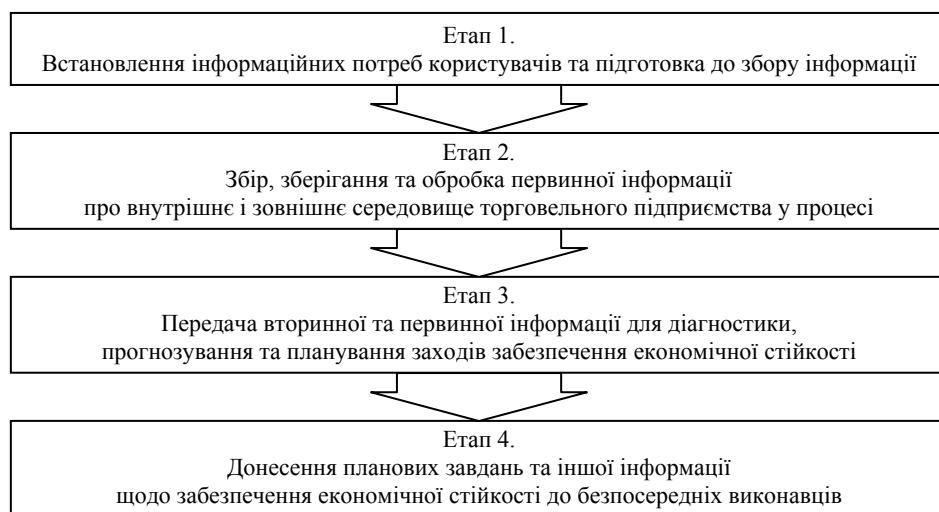

Рис. 1. Етапи інформаційного забезпечення управління економічною стійкістю торговельного підприємства (розроблено автором з використанням [5, с. 137])

На першому етапі встановлюються інформаційні потреби користувачів та відбувається підготовка до збору інформації (конкретизується перелік користувачів, визначається зміст і джерела інформації, фор-

нуються основні вимоги до неї, призначаються відповідальні за інформаційне забезпечення, встановлюється періодичність надходження інформації, оцінюються витрати на її збирання та ефект від використання).

На другому етапі у процесі моніторингу відбувається збирання (отримання даних із зовнішніх та внутрішніх джерел), зберігання (забезпечення зберігання інформації її отримання, дотримання строків збереження відповідної інформації) та обробка (визначення ступеня деталізації, структуризація та групування даних відповідно до завдань забезпечення економічної стійкості) первинної інформації. Наступним етапом є передача інформаційними каналами вторинної інформації для здійснення загальної оцінки, поглибленої діагностики, прогнозування економічної стійкості, результати яких є основою розробки заходів забезпечення економічної стійкості торговельного підприємства. На завершальному етапі відбувається донесення планових завдань та іншої інформації щодо управління економічною стійкістю до безпосередніх виконавців за допомогою інформаційних каналів організаційної структури підприємства.

Висновки. Таким чином, ефективне управління економічною стійкістю торговельного підприємства потребує високого рівня інформаційного забезпечення. Для цього встановлені зміст, джерела інформації, виконавці, періодичність її збирання та напрямки руху інформаційних потоків, орієнтуючись на потреби користувачів, для оперативного виконання управлінських завдань на кожному етапі функціонування механізму забезпечення економічної стійкості.

Література

1. Иванова В. В. Інформаційне забезпечення економіки, заснованої на знаннях : монографія / В. В. Иванова. – К. : Логос, 2011. – 277 с.
2. Микулець В. Ю. Інформаційні системи: поняття, види та особливості / В. Ю. Микулець // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутрішніх справ. Серія юридична. – 2011. – № 1. – С. 69–72.
3. Кравчук В. В. Інноваційний вимір інформаційного забезпечення підприємств / В. В. Кравчук // Науково-технічна інформація. – 2010. – № 3. – С. 17–23.
4. Олійниченко О. М. Інформаційне забезпечення як важлива складова процесу підготовки, прийняття та контролю реалізації управлінського рішення на підприємстві / О. М. Олійниченко // Економіка харчової промисловості. – 2010. – № 3. – С. 38–42.
5. Тарасюк М. В. Інформаційне забезпечення контролінгу в управлінні торговельними мережами / М. В. Тарасюк // Проблеми інформатизації та управління. – 2009. – № 3. – С. 131–138.

References

1. Ivanova V. V. Informacijne zabezpechennya ekonomiky, zasnovanoyi na znannyax / V. V. Ivanova. – Kyiv : Logos, 2011. – 277 p.
2. Mykulecz V. Yu. Informacijni systemy: ponyattya, vydy ta osoblyvosti / V. Yu. Mykulecz // Naukovyj visnyk Lvivskogo derzhavnogo universytetu vnutrishnix sprav. Seriya yurydychna. – 2011. – № 1. – P. 69–72.
3. Kravchuk V. V. Innovacijnyj vymir informacijnogo zabezpechennya pidpryyemstv / V. V. Kravchuk // Naukovo-technichna informaciya. – 2010. – № 3. – P. 17–23.
4. Olijnychenko O. M. Informacijne zabezpechennya yak vazhlyva skladova procesu pidgotovky, pryjnyattya ta kontrolyu realizaciji upravliniskogo rishennya na pidpryyemstvi / O. M. Olijnychenko // Ekonomika харчової промисловості. – 2010. – № 3. – P. 38–42.
5. Tarasyuk M. V. Informacijne zabezpechennya kontrolyngu v upravlinni torgovelnymy merezhamy / M. V. Tarasyuk // Problemy informatyzaciyi ta upravlinnya. – 2009. – № 3. – P. 131–138.

Надіслана/Written: 1.06.2014 р.
Надійшла/Received: 5.06.2014 р.
Рецензент: д.е.н., проф. В. В. Иванова